

naroboty.com

Своєчасний пошук роботи

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна
ЕКОНОМІКАДніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 11, 2016

Назад

Головна

0 0 0 0 1 0 0 1

УДК 338.48

Л. А. Бондаренко,
к. е. н., доцент кафедри економіки підприємства,
Державного ВНЗ «Національний гірничий університет» м. Дніпро**МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ**L. A. Bondarenko,
PhD, Associate Professor of Department of Economics,
State University "National Mining University", Dnipro**THE INTERNATIONAL TOURISM IN UKRAINE: REALITY AND PROSPECTS**

У статті визначено і узагальнено проблеми розвитку міжнародного туризму в Україні, обґрунтовано перспективи міжнародної туристичної індустрії. Запропоновано методи вирішення визначених проблем. Проаналізовано зміни в обсягах і структурі міжнародних туристичних потоків. Окреслено шляхи розвитку туризму та створення позитивного іміджу країни на ринку туристичних послуг.

The article outlines and summarizes the problems of international tourism in Ukraine, reasonable prospects of international tourism industry. The methods of solving the problems identified. Analyzed changes in the volume and structure of international tourist flows. The ways of tourism and creating a positive image of the country in the tourism market.

Ключові слова: міжнародний туризм, туристична інфраструктура, в'їзний туризм, туристична індустрія, державне регулювання туризму, сфера послуг.

Key words: international tourism, tourism infrastructure, inbound tourism, tourist industry, state regulation of tourism and the service industry.

Постановка проблеми. Сьогодні Туристична індустрія динамічно розвивається і навіть при сучасному нестабільному економічному становищі є найбільш прибутковою галуззю. На її частку припадає 5% світового ВВП, 6% від загального обсягу експорту. За даними World Travel & Tourism Council світовий туристичний ринок в 2012 р. збільшиться на 3,9%, і в найближчі 10 років буде зростати на 4,6% щорічно [1]. Експерти відзначають, що в 2015 році попит на міжнародні подорожі був стабільним навіть на фоні сильних коливань курсів валют, падіння цін на нафту та інші сировинні продукти, а також необхідності введення підвищених заходів безпеки. Показники зростання міжнародного туризму у 2015 р. для країн Близького Сходу виріс на 3%, у африканських країнах – знизився на 3%, а найбільші показники зростання спостерігалися в країнах Європи, Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Північної та Південної Америки і склали в середньому 5% [2 с. 16-17].

За прогнозом UNWTO, до кінця 2016 р. число міжнародних туристичних поїздок складе більше 1 млрд., а надходження від туризму досягнуть 1,2 трлн. дол. США. Туризм робить величезний вплив на такі сектори господарства, як транспорт, зв'язок, торгівля, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання і багато інших. Туризм сприяє збільшенню надходжень до бюджету, створенню нових робочих місць [3].

Незважаючи на світовий масштаб, туризм залишився регіональним і національним за змістовим наповненням. Ця галузь підтримує національні традиції, стимулює розвиток народних промислів, відродження рецептів приготування цікавих і смачних страв, вимагає збереження природи і створення сприятливих соціальних умов для свого функціонування, тому в багатьох країнах світу міжнародний туризм розвивається як система, яка надає всі необхідні можливості для ознайомлення з культурою, звичаями, історією, релігійними і духовними цінностями відповідної держави та її народу. Разом із тим міжнародний туризм є джерелом збагачення національної економіки, сприяє диверсифікованості економіки, що переконає у пріоритетності та важливості розвитку цієї сфери. Тому досить актуальним залишається питання щодо вивчення сучасних тенденцій розвитку міжнародного туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику дослідження розвитку туристичної сфери в Україні висвітлено у працях вітчизняних вчених: О.О. Бейдика, Л.С. Гринів, В.Г. Гуляєва, М.І. Долішнього, В. Ф. Кифяка, В.С. Кравціва, М.П. Мальської, О.І. Мілашовської, М.П. Афанасьєва, О.О. Любіцева, В.Ф. Кифяка та ін. Окремими аспектами розвитку міжнародного туризму займалися і представники Волинської наукової школи: А.В. Вавринюк, О.М. Гусєва, Н.Н. Коцан, Н.П. Луцишин, П.В. Луцишин, В.О. Патійчук, В.В. Ядохук. При цьому, у працях згаданих вчених майже відсутні дослідження, що дають всебічний і глибокий аналіз міжнародного туризму і його напрямів у цілому.

Як зазначає автор роботи [4, с. 112] Карачина Н., туризм може бути не лише чинником економічного зростання і виходу країни на світовий туристичний ринок, а й засобом усебічної інтеграції у світовий економічний простір на засадах реалізації його комунікативно-інтеграційної складової.

В свою чергу Парфіненко А., у роботі [2, с. 20] стверджує, що туризм – це своєрідна «призма», крізь яку можна розглядати загальні та регіональні особливості міжнародних відносин. Туризм є не тільки реципієнтом міжнародних відносин, а й активним політичним актором – учасником політичного процесу, який завдяки туристичній та економічній взаємодії впливає на прийняття політичних рішень. Туризм неодноразово виступав каналом налагодження довіри і взаємодії у державах із різним суспільно-політичним устроєм, чинником економічної та політичної модернізації, підтримки політичної стабільності.

Зайцева В., розглядаючи міжнародний туризм в умовах глобалізації, підкреслює, що глобалізація і регіоналізація – складові частини єдиного процесу розвитку міжнародного туризму, що робить його унікальним економічним інструментом, здатним формувати виробничі системи інтернаціонального характеру і зберігати локальну значущість [5, с. 59].

Отже, незважаючи на велику кількість публікацій, в науковій літературі як зарубіжній так і вітчизняній відсутні дослідження, що дають достатньо глибокий аналіз міжнародному туризму та характеристику сучасних тенденцій його розвитку. Адже сучасний стан розвитку туризму характеризується високими темпами

зростання, виникають нові види туризму, розробляються нові туристичні маршрути, покращується сервіс обслуговування туристів, створюються нові робочі місця в цій сфері, розбудовується інфраструктура, впроваджуються нові технології в сферу туризму тощо.

Мета статті полягає в аналізі сучасного стану міжнародного туризму в Україні та розкритті перспектив його подальшого розвитку.

Вклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні міжнародний туризм набуває все більшого значення і стає предметом уваги з боку провідних спеціалістів світу. Зазвичай, міжнародна торгівля послугами розглядається невіддільно від міжнародної торгівлі товарами, а під міжнародною торгівлею розуміють торгівлю як товарами, так і послугами. Таким чином, розвиток світового ринку послуг відбувається швидкими темпами. Його аналізують як цілісну систему з багатьма складовими, тісно пов'язаними між собою. Досліджуючи категорію міжнародного туризму, можна сказати, що він є однією з форм зовнішньоекономічних відносин. Одним із важливих аспектів, який посилює важливість міжнародного туризму для України, є постійна інтенсифікація попиту на туристичний продукт міжнародного ринку послуг. Зростання попиту на туристичні послуги та динамічність сучасної економіки спричинили появу та посилення надзвичайної конкуренції на міжнародному туристичному ринку [6].

У більш як у сорока країнах світу туризм є головним джерелом надходжень до державного бюджету. Традиційно як в цій, так і в багатьох інших сферах, Україна має величезний потенціал, але не має достатнього, належного, достойного регулювання, причому на різних рівнях. Україна має для цього абсолютно всі умови: і географічне розташування, і наявність величезної кількості культурних та природних заповідників, і відносно невелику, але розвинену туристичну інфраструктуру, яка на даний час налічує 4500 засобів розміщення, шість природних курортних територій України, що мають унікальні природні лікувальні ресурси, – це Хмельник, Миргород, Бердянськ, Скадовськ та ін., сім культурно-архітектурних та природних об'єктів, які включені до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Тому, маючи такі природні і культурні можливості, безумовно слід приділяти галузі туризму найбільшу увагу, з точки зору формування і реалізації відповідної державної політики.

За даними джерела [7], у 2013 році Україну відвідало 23 012 823 іноземних громадян, з них службові, ділові та дипломатичні поїздки здійснили – 350 224 чол., туристичні – 940 052 особи, у приватних справах – 16 795 240 чол., з навчальною метою – 23 813 чол., у зв'язку з працевлаштуванням – 9 102 особи, імміграція – 40 419 осіб, культурний та спортивний обмін – 4 853 973 особи. Кількість міжнародних туристичних відвідувань зростає з 582 мільйонів у 2014 році до 1,8 мільярда у 2030 році. Тобто ми маємо велику перспективну галузь, яка повинна розвиватися швидкими темпами, з метою прийняття в Україні частину цього світового потоку туристів та забезпечити їм належний рівень послуг.

Виходячи з цього, за результатами дослідження отримано дані про туристичні потоки України, що відображено в таблиці 1. З метою дослідження тенденцій саме туристичних потоків, ми брали до уваги громадян, для яких метою виїзду з країни або в'їзду був туризм.

Таблиця 1.
Туристичні потоки України за 2000-2015 рр.

Рік	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон	Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну	Кількість туристів, яких обслуговували суб'єкти туристичної діяльності України	Із загальної кількості туристів			Кількість екскурсантів
				Іноземні туристи	Туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	Внутрішні туристи	
2000	13422320	6430940	2013998	377871	285353	1350774	1643955
2001	14849033	9174166	2175090	416186	271281	1487623	1874233
2002	14729444	10516665	2265317	417729	302632	1544956	1991688
2003	14794932	12513883	2856983	590641	344 332	1922010	2690810
2004	15487571	15629213	1890370	436311	441798	1012261	1502031
2005	16453704	17630760	1825649	326389	566942	932318	1704562
2006	16875256	18935775	2206498	299125	868228	1039145	1768790
2007	17334653	23122157	2863820	372455	336049	2155316	2393064
2008	15498567	25449078	3041655	372752	1282023	1386880	2405809
2009	15333949	20798342	2290097	282287	913640	1094170	1909360
2010	17180034	21203327	2280757	335835	1295623	649299	1953497
2011	19773143	21415296	2199977	234271	1250068	715638	823000
2012	21432836	23012823	3000696	270064	1956662	773970	865028
2013	23761287	24671227	3454316	232311	2519390	702615	657924
2014	22437671	12711507	2425089	17070	2085273	322746	1174702
2015	23141646	12428286	2019576	15159	1647390	357027	125471

Причини значного коливання, які наведено у таблиці 1, можуть бути різними, починаючи з високих цін на путівки, котрі значно зросли порівняно з минулими роками через стрімку девальвацію гривні, політичної ситуації в країні і закінчуючи погіршенням якості обслуговування споживачів у галузі туризму, а також більш привабливі туристичні пропозиції в інших країнах світу. Також можна говорити про різні уподобання у виборі туристичної подорожі. Кілько років тому в першу чергу спостерігався інтерес туристів до пам'яток - нова країна, нові враження. Сьогодні, 50% - це чистий відпочинок і 50% - це пізнавальний інтерес. Туристи стали досвідченими, перебірливими, і в більшості випадків точно знають, чого хочуть.

Із загальної кількості частка громадян з інших країн, що приїжджали в Україну з метою здійснення туристичної поїздки, доволі значна. 2015 рік характеризується значним зменшенням іноземних туристів (на 1911 особи менше порівняно з 2014 роком), які приїжджають до України з метою організованого туризму.

Такі дані дають підстави оцінити поточну ситуацію як незадовільну та неконкурентоспроможну. Причинами такого стану є те, що основний матеріально-технічний комплекс є застарілим, інфраструктура потребує реконструкції та відновлення, рівень сервісу не відповідає міжнародним стандартам, індустрія розваг фактично не розвинена та не організована, багато пам'яток культури та історії занедбано, низку проблем екологічного, соціального та економічного характеру не вирішено [8, с. 76]. Також негативно впливає на розвиток туризму в Україні напружена політична ситуація. Анексія Криму, події на сході та півдні України вже сьогодні спричинили зміни в структурі та об'ємах в'їзних і внутрішніх туристичних потоків. Окупація Криму призвела до втрати близько 30% рекреаційно-туристичного потенціалу. Відповідно, частина українських туристів, яка надавала перевагу відпочинку біля моря, змушена їхати за кордон або відмовитися від такого виду відпочинку.

Незважаючи на те що в'їзний туризм стримують багато факторів: політична й економічна нестабільність, унаслідок цього скорочення маршрутів, відсутність необхідної матеріальної бази, антиреклама України на Заході, негативна інформація про суспільний і політичний стан в Україні та багато інших, країна все ж має передумови і потенціал у розвитку міжнародного туризму. Багаті природні, історико-культурні, трудові ресурси здатні стимулювати інтерес у вітчизняних та іноземних туристів.

На наш погляд, позитивні умови для успішного розвитку туристичної сфери, приведуть до таких позитивних зрушень:

- економічне зростання;
- забезпечення новими робочими місцями;
- територіальний та інфраструктурний розвиток;
- розвиток міжнародних зв'язків;
- розвиток готельного-ресторанного бізнесу;

- створення умов для ознайомлення з національно-культурною спадщиною України;
- задоволення культурних потреб іноземних громадян та національних туристів;
- створення сприятливих умов для збільшення доходів сільського населення України завдяки розвитку сільського туризму тощо. [9, с. 60–64].

Ще одним аспектом важливості розвитку туристичної сфери є те, що в багатьох країнах туризм є джерелом значних надходжень до державного бюджету. В Україні цей потенціал не є достатньо реалізований [10, с. 182–183].

Так, за останні 15 років спостерігаються певні зміни у інституційному забезпеченні регулювання туризму. Наприклад, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України створило Раду туристичних міст і регіонів, затвердило його склад і положення про діяльність. Рада готує пропозиції та рекомендації щодо формування та підвищення ефективності державної політики у сфері туризму і курортів, розробляє та впроваджує ефективну модель управління цією сферою. До основних компонентів цієї стратегії можна віднести такі:

- забезпечення діяльності Національної туристичної організації;
- впровадження програми створення національної мережі туристичних брендів;
- створення інтерактивної пошарової бази даних, що включає інформацію про всі туристичні та рекреаційні ресурси країни;
- розроблення державних та регіональних програм розвитку сфери туризму і курортів;
- розроблення державних програм розвитку транскордонного співробітництва, які передбачають консолідацію зусиль, спрямованих на сприяння розвитку сфери туризму і курортів регіонів.

На даний момент проект передано на затвердження центральних органів влади, адже неможливо здійснювати ні маркетингову, ні інформаційну політику промоції України без залучення державних коштів, хоча б мінімальних.

Розвиваючи ці напрями, Україна може скласти конкуренцію іншим державам, адже вона має три основні пріоритети:

- 1) зручне географічне розташування;
- 2) висококваліфіковані кадри медичних працівників;
- 3) доступну вартість медичних послуг, набагато нижчу, ніж вартість таких послуг в інших країнах світу.

Також для розвитку в'їзного туризму в країні необхідно створити відповідну маркетингову стратегію його стимулювання, яка сприяла б збільшенню кількості іноземних відвідувачів, дала б змогу краще використовувати наявний туристично-рекреаційний потенціал регіонів України та допомогла б створенню позитивного іміджу України на світовому ринку туристичних послуг. Так, наприклад, сьогодні Радою туристичних міст і районів розроблено іміджевий туристично-інформаційний проект UKRAINER для популяризації внутрішнього туризму та підвищення привабливості туристичної України, однак він потребує доопрацювання. Стратегія розвитку туризму на 2016–2020 рр. включає такі заходи, які сприятимуть формуванню туристичного іміджу України:

- реалізація маркетингової стратегії просування Національного туристичного продукту;
- створення і ведення іноземними мовами туристичного Інтернет-порталу Visit Ukraine, розробка, виготовлення та розповсюдження в Україні та за кордоном друкованої продукції, яка пропagaє туристичні можливості України;
- презентація туристичного потенціалу України на національних та міжнародних виставково-ярмаркових заходах, конференціях, форумах.

Таким чином, створення конкурентоспроможного на міжнародному ринку національного туристичного продукту та мережі туристичних представництв за кордоном для ефективного пропаганди цього продукту, створення національного туристичного багатомовного Інтернет-порталу, маркетингова і рекламно-інформаційна діяльність, приведення нормативно-правової бази туристичної індустрії у відповідність з міжнародними стандартами має стати стратегічними напрямками розвитку міжнародного туризму в Україні.

На даний момент розвиток міжнародного туризму в Україні можна розглядати й в контексті проведення «Євробачення-2017», що допоможе привабити іноземних відвідувачів та сприятиме розвитку туристичної інфраструктури.

Висновки. Виходячи з вищесказаного, слід обов'язково розробити та затвердити місцеві програми розвитку туризму та курортів. Для цього потрібно, щоб у кожному регіоні, в кожному виконавчому органі влади була людина, відділ, або департамент, відповідальний за туризм. Провівши дослідження, було виявлено, що в деяких областях відсутні працівники, які відповідають за туристичну діяльність. Також потрібно забезпечити інфраструктурне та інформаційне облаштування об'єктів культурної спадщини, створити інтерактивну пошарову базу даних, в якій у повній мірі буде висвітлена інформація про всі туристичні та рекреаційні ресурси України. Ця інформація має бути відкритою, мати доступний вигляд у туристичних інтернет-порталах, такі як Visit Ukraine, та представлена в єдиному форматі. Будь-який турист із будь-якої країни світу, зайшовши на цей портал, зможе отримати інформацію, яка йому потрібна.

Отже, розвиток міжнародного туризму в Україні та перетворення його на джерело значних і стабільних надходжень до бюджету вимагає розроблення відповідної нормативно-правової бази туризму, активної державної політики та узгоджених дій усіх органів державної та місцевої влади з розвитку туризму, створення конкурентоспроможного туристичного продукту, суттєвого вдосконалення туристичної інфраструктури. Перспективи відновлення в'їзного туристичного потоку також пов'язані зі стабілізацією ситуації на сході країни, розвитком євроінтеграційних процесів, що покращить зовнішній імідж та зміцнить авторитет держави на міжнародному ринку туристичних послуг.

Список використаних джерел.

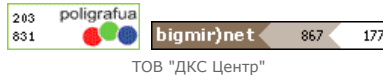
1. Країни світу. Міжнародний туризм. Україна туристична. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://svit.ukrinform.ua/turism.php?page=ukr_tur&id=23762;
2. Парфіненко А. Міжнародний туризм в Україні: геополітичні аспекти глобального явища / А. Парфіненко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. — 2015. — Вип. 126. — Ч. 1. — С. 12–23.
3. UNWTO. (2015). *Barometr svitovoho turizmu* [World tourism Barometer]. Vol. 13. Retrieved from http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_barom15_06_december_excerpt_2015.pdf;
4. Карачина Н. Розвиток міжнародного туризму в Україні у контексті світової інтеграції / Н. Карачина, О. Савіцька // Молодий вчений. — 2014. — № 5 (08). — С. 109–113.
5. Зайцева В. Міжнародний туризм та глобалізація в сучасному світі / В. Зайцева, О. Корнієнко // Вісник Запорізького національного університету. — 2012. — № 2 (8). — С. 55–65.
6. Романюк С. Туристична галузь України: руїна чи низький старт? / С. Романюк [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://novosti-turbiznesa.info>;
7. Концепція розвитку туризму і курортів в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://tourism.gov.ua/>;
8. Країни світу. Міжнародний туризм. Україна туристична. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://svit.ukrinform.ua/turism.php?page=ukr_tur&id=23762;
9. Міжнародний туризм [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://wikipedia.org>;
10. Дяченко Л. П. Економіка туристичного бізнесу / Л. П. Дяченко. — К. : Центр навч. літ-ри, 2007. — 224 с.

References.

1. Countries. International tourism. Ukraine travel, [Online], available at: http://svit.ukrinform.ua/turism.php?page=ukr_tur&id=23762.
2. Parfinenko, A. (2015), "International Tourism in Ukraine: Geopolitical aspects of global phenomena", *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*, vol. 126, part. 1, pp. 12–23.
3. UNWTO, (2015), *Barometr svitovoho turizmu* [World tourism Barometer], vol. 13, [Online], available at: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_barom15_06_december_excerpt_2015.pdf.
4. Karachyna, N. and Savitska, O. (2014), "Development of international tourism in Ukraine in the context of global integration", *Molodyi vchenyi*, vol. 5 (08), pp. 109–113.
5. Zaitseva, V. and Kornienko, O. (2012), "International tourism and globalization in the modern world", *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, vol. 2 (8), pp. 55–65.
6. Romaniuk, S. "Tourist industry of Ukraine, wasting or low start? ", [Online], available at: <http://novosti-turbiznesa.info>.
7. The concept of tourism and resorts in Ukraine, [Online], available at: <http://tourism.gov.ua/>.
8. World countries. International tourism. Ukraine travel, [Online], available at: http://svit.ukrinform.ua/turism.php?page=ukr_tur&id=23762.
9. International tourism, [Online], available at: <http://wikipedia.org>.

10. Diachenok, L. P. (2007), *Ekonomika turystychnoho biznesu* [Economics of tourism], Tsentr navch. lit-ry, Kyiv, Ukraine, p. 224.

Стаття надійшла до редакції 02.11.2016 р.

ТОВ "ДКС Центр"